

ПРЕМА ИСТОИМЕНОМ РОМАНУ ДАРКА ЦВИЈЕТИЋА

ШТО НА ПОДУ СПАВАШ

**СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ НОВИ САД,
ДРАМСКО КАЗАЛИШТЕ „ГАВЕЛА“ ЗАГРЕБ
(Хрватска), НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ САРАЈЕВО И
МЕСС САРАЈЕВО (Босна и Херцеговина)**

СУБОТА, 27. МАЈ

BASED ON THE EPONYMOUS NOVEL BY DARKO CVIJETIĆ

WHY ARE YOU SLEEPING ON THE FLOOR

**SERBIAN NATIONAL THEATRE NOVI SAD, GAVELLA
DRAMA THEATRE ZAGREB (Croatia), NATIONAL
THEATER SARAJEVO, AND SCENE MESS SARAJEVO
(Bosnia and Herzegovina)**

SATURDAY, 27TH MAY

Режија: КОКАН МЛАДЕНОВИЋ	Direction: KOKAN MLADENOVIĆ
Драматизација: КОКАН МЛАДЕНОВИЋ, МИНА ПЕТРИЋ, ДАРКО ЦВИЈЕТИЋ, ДУБРАВКО МИХАНОВИЋ, ансамбл представе	Dramatization: KOKAN MLADENOVIĆ, MINA PETRIĆ, DARKO CVIJETIĆ, DUBRAVKO MIHANOVIĆ, the actors
Сценографија: МАРИЈЕЛА ХАШИМБЕГОВИЋ	Set designer: MARIJELA HAŠIMBEGOVIĆ
Костим: МАРИТА ЋОПО	Costume designer: MARITA ĆOPO
Музика: ИРЕНА ПОПОВИЋ ДРАГОВИЋ	Composer: IRENA POPOVIĆ DRAGOVIĆ
Покрет: АМИЛА ТЕРЗИМЕХИЋ	Stage movement: AMILA TERZIMENIĆ
Драматурзи на представи: МИНА ПЕТРИЋ, ДУБРАВКО МИХАНОВИЋ	Dramaturges: MINA PETRIĆ, DUBRAVKO MIHANOVIĆ
Лектор: др ДЕЈАН СРЕДОЈЕВИЋ	Stage speech: DEJAN SREDOJEVIĆ, Ph.D.
Асистент редитеља: ИГОР ПАВЛОВИЋ	Assistant director: IGOR PAVLOVIĆ

Улоге	Cast
-------	------

ДАРКО ЦВИЈЕТИЋ	DARKO CVIJETIĆ
АЛЕКСАНДРА ПЛЕСКОЊИЋ	ALEKSANDRA PLESKONJIĆ
МЕРИМА ЛЕПИЋ РЕЏЕПОВИЋ	MERIMA LEPIĆ REDŽEPOVIĆ
ТЕНА НЕМЕТ БРАНКОВ	TENA NEMET BRANKOV
САША КРМПОТИЋ	SAŠA KRMPOTIĆ
СВЕН ШЕСТАК	SVEN ŠESTAK
ИГОР ПАВЛОВИЋ	IGOR PAVLOVIĆ
МАЈА ИЗЕТБЕГОВИЋ	MAJA IZETBEGOVIĆ
АЛДИН ОМЕРОВИЋ	ALDIN OMERIĆ
ИВАН ГРЧИЋ	IVAN GRČIĆ
ДАРКО РАДОЈЕВИЋ	DARKO RADOJEVIĆ
НИКОЛА БАЋЕ	NIKOLA BAĆE
СТЕВАН УЗЕЛАЦ	STEVAN UZELAC

Представа траје 2 сата	The play is 2 hours long
------------------------	--------------------------

ПИСАЦ

ПИСАЦ НА СЦЕНИ У УЛОЗИ ПИСЦА

Необично је и велико, и страшно, и зачудно бити на сцени онај који је написао роман по којем је Мајстор Кокан Младеновић урадио представу.

Бити са сопственим ликовима, пробуђенима из романескности, разговарати с њима који су дошли и из маште и из стварности, смијати се, плакати, додиривати их, невјеројатно је и сулудо искуство, какво само театар још може саздати у свијету илузија које прождиру документе...

Понекад помислим да они постоје и више од мене, који тек себе самога представљам.

ДАРКО ЦВИЈЕТИЋ (ЉУБИЈА РУДНИК, 1968)

Редитељ је и драматург у Позоришту Приједор. Објавио је десетак књига поезије, две књиге прича и романе *Шиндлеров лифт*, за који је награђен наградама „Кочићево перо“ и „Мирослав Крлежа Фриц“, 2019, те *Што на њогу сјаваш*, финалиста награде „Мирослав Крлежа Фриц“ и награде за „Књигу године“ недељника НИН, 2020.

Књиге су му превођене на неколико светских језика. Филозофију вртларства и театрологију изучио код Мајстора Леона Вајса. Финалиста је награде „Европски песник слободе“ 2020. за књигу поезије *Језене кожице*.

У позоришту је режирао писце од Бекета до Чехова, те играо Раскољникова, Бориса Давидовича, Естрагона... Члан је ПЕН центра Босне и Херцеговине, Друштва писаца БиХ и Хрватског друштва писаца.

Ради у Позоришту Приједор тридесет осам година.

РЕДИТЕЉ

Дарко Цвијетић је песник који, попут Марине Абрамовић у *Балкан 'baroque'*, седи затрпан костима невиних жртава југословенских ратова. Даје им глас и смисао, наду да нису узалуд постојали и да њихово страдање, будемо ли знали да читамо Даркове књиге, није било узалудно, и да ћемо након свега схватити да су народи на овим просторима до те мере повезани и преплетени да је немогуће нанети зло другоме, а да истовремено не нанесете зло и себи.

За нас који још дубоко верујемо у идеју Југославије, његова литература представља меру људскости, поштења и праштања. Даркове речи успевају да одшкрину варљиви трачак наде да ће, једном, на овим просторима људи победити народе, без обзира колико се ти народи дубоко закопавају у фалсификате сопствених новијих историја.

Позориште не може да се утркује са страхотама стварности. Оно поседује сопствени језик који надраста стварност, преиспитује је, реконтекстуализује, дајући јој нови смисао. Сценски језик, а поготову језик који исходи из велике литературе, мора у свести гледаоца да остави простор за сукреацију, за давање дефинитивног облика катастрофе, исто онако како тај гледалац у својој машти отелотворује догађаје док чита књигу. Све Даркове песме, цртице, романи, дневници, слажу велики пазл наше катастрофе, исходе из исте поетике и етике, и логично се настављају у самоизнурујућем пишевом напору да нам, упркос свему и након свега, понуди очовечење нас самих. У *Шиндлеровом лифту*, претходној представи коју сам у Сарајеву режирао по Цвијетићевом роману, црвени солитер, у коме и данас живи Дарко Цвијетић, постаје метафора Југославије и њене катастрофе. Погром и страдање муслиманског становништва Приједора, од дојучерашњих комшија (а услов праве трагедије је, како Аристотел каже, да у њој страдају „ближњи“), Дарко доводи до мунковског крика који не престаје да нам пара уши и не дозвољава да се над невином страдале спусти тишина.

Што на њогу сјаваш из колективитета солитера прелази у интиму Даркове породице. Управо та породица, српско/хрватско/украјинско/јеврејска, постаје метафора југословенске трагедије.

Од масакра над војницима ЈНА у Добровољачкој улици у Сарајеву, преко опсаде и катастрофе истог тог града, до апсурдних и бесмислених смрти које у свој вртлог увлаче и самог писца, као учесника, сведока, брата, сина, оног који чистих руку записује како је било, повређујући ближње и себе, да више нико никада не би био повређен на овим просторима, *Што на љоду сјаваш* постаје литерарни камен темељац неке нове заједнице људи на овим просторима, јер људима треба заједница, док су народу потребне државе.

У овој представи Дарка Цвијетића игра сам Дарко Цвијетић, постајући истовремено и субјект и објект сопствене приче. Он ће морати да, попут Орфеја, сиђе у сопствени хад и суочи се са својим мртвим и живим ликовима, са сопственим сећањима и непроболима. Лик Дарка Цвијетића ће још једном проћи кроз трауматична искуства писца Дарка Цвијетића, да би, жртвујући себе, нама понудио наду. На том путу ће његови ликови креирати писца, барем онолико колико он креира њих. Дванаесторо одличних глумаца из „Гавеле“, Српског народног позоришта и сарајевског Народног позоришта су, учествујући у креирању сваког сегмента представе, показали спремност да се ухвате у коштац с колективном траумом наших простора, творећи истовремено атмосферу заједништва и блискости која, сама по себи, испуњава циљ наше представе – преиспитивање наших могућности да после свега створимо заједнички живот, а не суживот, како то политичари воле да кажу.

Кокан Младеновић (Ниш, 1970)

Дипломирао на Катедри за позоришну и радио режију Факултета драмских уметности у Београду, у класи Мирослава Беловића и Николе Јевтића (1995). Режира разноврстан репертоар, са богатом палетом аутора, од античких, ренесансних, барокних, модерниста, до савременика (избор): Есхил (*Оковани Прометјеј*), Аристофан (*Лизистраја*), Шекспир (*Бојојављенска ноћ*, *Сан летње ноћи*, *Укроћена торояд*, *Ромео и Јулија*), Сервантес (*Дон Кихот*), Тирсо де Молина (*Севиљски заводник и камени тоси*), Бомарше (*Фиарова женидба*), Ибзен (*Пер Гинт*), Булгаков (*Мајстор*

и Марјарија), Хармс (*Случајеви*), Мајаковски (*Облак у паничлонама*), Мадач (*Човекова трагедија*), Ларс фон Трир (*Дојвил*), Горан Стефановски (*Баханалије*)... Режирао је дела готово свих значајних домаћих аутора различитих генерација: Александар Поповић (*Развојни пут Боре шнајдера*, *Мрешћење шарана*), Велимир Лукић (*Афера недужне Анабеле*), Слободан Селенић (*Ружење народа у два дела*), Вида Огњеновић (*Како засмејати тосиодара*, *Је ли било кнежеве вечере*), Душан Ковачевић (*Маршоници шрче почасни круи*, *Балкански шиијун*, *Сабирни ценшар*), Љубомир Симоновић (*Пушјујуће позоришће Шойаловић*), Маја Пелевић (*Ја или неко друи*, *Поморанцина кора*), Милена Богавац (*Јами дисширикш*)... Режирао мјузикле *Чикато*, *Коса*, *Зона Замфорова*. Био је уметнички директор Позоришта „Дадов“, стални редитељ и уметнички директор Народног позоришта у Сомбору, директор Дrame Народног позоришта Београд, управник Атељеа 212. Представе су му побеђивале на свим фестивалима професионалних позоришта у Србији као и на значајним фестивалима у Мађарској, Румунији, Босни и Херцеговини, Хрватској, Црној Гори, Македонији. Добитник је награде „Бојан Ступица“, Стеријиних награда: за режију – *Јами дисширикш* (2018), *Каролина Нојбер* (2019), *Последње девојчице* (2022), за адаптацију – *Афера недужне Анабеле* (1998), *Ружење народа у два дела* (2000), за драматизацију – *Опсада цркве Светог Спаса* (2002), *Шиндлеров лифш* (2021), награда „Нови Тврђава театар“ (*Дојвил*, 2015) као и других значајних награда на фестивалима у Србији (Ужице, Јагодина, Вршац, Параћин, Неготин, Зајечар) и у региону.

КРИТИКА

ЛЕКОВИТО КОПАЊЕ ПО РАНАМА

Тема представе *Што на љоду сјаваш*, нове сарадње писца Дарка Цвијетића и редитеља Кокана Младеновића, надовезује се на њихово претходно дело, такође врло успешан *Шиндлеров лифт* (Камерни театар 55, Сарајево). Обе представе испишу личну и колективну историју у Босни и Херцеговини током деведесетих година прошлог века, жестока разарања приватних и јавних светова, а може се рећи да ово дело иде даље и дубље, у изразу и значењима. За почетак, врло је изазован избор да Дарко Цвијетић буде и извођач на сцени, што необично јача документаристички смисао, растачући у том сегменту театарност, и оснажујући истинитост и аутентичност игре, као и интензитет доживљаја. Његово присуство је огољено и емотивно, али и значењски сложено, подстицајно због граничности позиције. Он је у исто време стваран и особено фиктиван, јер дели сцену са глумцима који играју ликове из његовог окружења. Носилац је радње, писац, сведок, учесник и жртва удараца трагичне стварности, у исто време удаљен од ње и урођен у њу. Са те измичуће позиције, он постепено гради мозаик једног трауматизованог света – од приказа сложености брака његових родитеља, оца Србина Милутина (Иван Грчић, Игор Павловић) и мајке Хрватице Кармеле (Тена Немет Бранков), преко ропства млађег брата Боте и ишчекивања његовог повратка, до краја рата и одласка породице у Америку.

Цвијетићево присуство изоштрава тему функције уметности у времену безумља, неконтролисаног распламсавања агресије и масакрирања људскости. Његово писање постаје духовни простор, место заштите сећања и истине које гута мрак тешко подношљиве стварности. Цвијетић бележи хороре свакодневнице на писаћој машини, чији звуци типкања слова звуче попут испалених метака. Ово понављајуће и врло провокативно решење, може се симболички тумачити – снага речи је разорна, попут метка. Речи отварају ране и рију по њима, због чега појединци из Дарковог окружења траже да се ману стварности и окрену бајкама, чиме се проблематизује функција уметности: да ли она треба да нас суочи са истином, или да нас задржи у безбедном мраку?

Режија Кокана Младеновића је стилски слојевита, стилизована и осећајна у исто време, изграђена на деликатним и доследним контрастима између свеprisутног мрака рата и светла наде, отелотворене у љубави између Сенке (Маја Изетбеговић) и Боте (Дарко Радојевић). Њихов однос носи вредне поетске метафоре, између осталог сећање на уточиште слободе неба, које Сенки помаже да сачува наду. Противтежу ратним ужасима успоставља и нежно Сенкино извођење песме „Што те нема“ Јадранке Стојаковић, која постаје њена мантра, као и изузетна визуелна решења такође наглашених поетских значења (сценографија Маријела Хашимбеговић, костим Марита Ђопо, музика Ирена Поповић Драговић, покрет Амила Терзимехић). Радња се развија на визуелно несвакидашње упечатљивој сцени, одређеној сабласном хладноћом због преовлађујућег метала и неонског светла. Нарочито је изражајно решење поставке огромне металне конструкције, налик ормару са мноштвом одвојених преграда који сугерише простор мртвачнице. У тим преградама су згурани и живи и мртви што се такође може симболички схватити – у паклу рата, и живи постају својеврсни мртваци, јер њихов такозвани живот не може бити прави живот. На левој страни сцене је низ празних столица, које ће се повремено и делимично пунити, али ће ипак остати преовлађујуће пуне, што је симболички ефектан знак одсутних људи, духова, особа које њихови ближњи (узалудно) чекају.

Радња ове вредне и у целини емотивно изведене представе почиње Цвијетићевим поређењем Сарајева и Приједора са античком Тебом. Протагониста наводи да је у позоришту тада требало

играти Софоклову *Антифону* која се бави трагичним страдањем браће, Етеокла и Полиника, али и сестриним неумољивим хуманизмом, потребом да оба брата на онај свет испрати са подједнаком љубављу и чашћу. Овај мотив се може разумети као пролог који наводи на идеју свевремености бесмисла насиља, односно вечног понављања стравичности братоубилачких сукоба, али и потребе за очувањем људскости и правде, бар у позоришту чији одрази друштвених хорора могу да их (симболички) очисте. Антигоне тада није било, наводи Цвијетић, али је зато много година касније стигла представа *Шшо на йоду сјаваш*, доносећи потребну (симболичку) катарзу.

Ана Тасић (*Полиника*, 26. март 2023)

Дјело Кокана Младеновића је брехтијанска светковина слободе

Кад се гради из утробе, театар је један од посљедњих бастиона слободе. Поље смисла у искасапљеним животима. Прибјегарско склониште у којем је истински могуће упити севдах катарзе. Повити си ране, осјетити дах рањене душе на столици поред себе и оне беспштедно раскриљене душе с позорнице.

Таква брехтијанска светковина слободе догодила се у представи *Шшо на йоду сјаваш*, рађеној према ремек-роману Дарка Цвијетића. Кокан Младеновић, редатељ и трибун овог ударничког чојства, један је од малобројних преосталих истинских настаљача Брехтовог учења.

Интимна мисија аутора

У недавном интервјуу који смо радили за *Телеграм*, рекао је да Цвијетићев роман „успијева одшкринути онај варљиви трачак наде да ће, једном, на овим просторима људи побједити народе, без обзира колико се ти народи дубоко закопавају у фалсификате властитих новијих историја”.

Та се ауторова интимна мисија, у дубинском читању Коканове гериле, органски утјеловила у мантру одрживе утопије представе. Свака стопа коже и крвно зрнце позорничког манифеста *Шшо на йоду сјаваш* херојски изгара у име људи, за људе, надљудствено. Времену нељудском успркос. И та се њихова поли-

тичка геста не скрива иза паролашке јефтиноће него громко јечи из најчишће жудње за правдом људске блискости.

Чудна друидска машта

Густа је и огољена, аршинима страница малена а досегом судбинска, Цвијетићева књига постанка. Она чулном друидском маштом и поезијом говори о немаштовитим временима стварног документарног зла. Временима која на простору раскомадане Југославије никако да умину, него се апсурдном алкемијом пелцују. Болним стваралачким поштењем Цвијетић је на власти тој души истетовирао муке и узнесења своје породице усађене од српских, хрватских, украјинских и жидовских лоза.

Такођер се по први пут у нашој литератури подухватио мучне приче жртвованих дјечака у касарнама ЈНА, тужне дјеце преко ноћи исковане у непријатеље. Цвијетићеву бескомпромисну тетоважу до посљедњег педља човјечности, Младеновић је са својим глумцима претворио у партизански марш до унутрашњег искупљења. Узевши изазовни предложак као бајку о добру и злу (адаптацију у свом племенитом колективизму заједнички потписују Младеновић, Цвијетић, драматурзи Мина Петрић и Дубравко Михановић и глумци), испреплетеним осјећањима која станују у свима нама. И само од нас зависи да ли ћемо презрети себе и пребацити се на тамну страну козмоса.

Феноменални и жестоко посвећени глумци

Младеновићева одлука да писца физички доведе на сцену и претвори га у документарну визију Дантеа била је рискантна а родила је пребогатим искушењима. Цвијетић се тако нашао у тешкој позицији да још једном изрудари све оно што је већ у писму меморирао, и избацио из своје утробе, трагајући за истином наде.

Феноменални, жестоко посвећени глумци Мерима Лепић Реџековић, Алдин Омеровић, Саша Крмпотић, Маја Изетбеговић, Свен Шестац, Тена Немет Бранков, Иван Грчић, Никола Баће, Александра Плескоњић, Дарко Радојевић, Стеван Узелац, Игор Павловић, у махнитој љепоти својих интимних и заједничких прочишћења изравно се рефлектирају у пишевом оку. Хватају се очајнички за његово сидро утопије, нудећи му властита сидра спаса.

ДВИЈЕ ТЕМЕЉНЕ ВИЗУАЛНЕ МЕТАФОРЕ

Двије су темељне Младеновићеве визуалне метафоре (изграђене у врхунским гестама сценографкиње Маријеле Маргете Хашимбеговић и костимографкиње Марите Ђопо: сценски простор је ледена просектура, а шљемови и шињели најчешћи реквизит и покров тијелима. Но, у брзим измјенама фокуса, фрижидери за трупла зачас постају и постеље прве љубави или сећије за топла комшијска кафенисања. Шљемови могу бити и корпе с храном и обале на потоцима дјетињства а шињели ћебад за новорођенчад...

Перспективу нам у аманет намеће мрзилачка багра која је, у име небеског национа (а ради властитог грабежа) покренула крваве ратове и још им не гаси моторе. На нама је да им се не предамо, до посљедњег атома преостале људскости. *Што на ђоду сјаваш* је амблем тога отпора.

Ношена и чудесним парафразама композиторице Ирене Поповић Драговић на култно севдалинку „Што те нема“ и органским тјелесним битком кореографкиње Амиле Терзимехић) представа је то која не би смјела стати. Све док не благослови сваке очи на територију Југославије и док људи не побиједо народе. Све до краја свијета.

Давор Шпишић (*Телеграм* Загреб, 1. новембар 2022)

WRITER

DARKO CVIJETIĆ (LJUBIJA RUDNIK, 1968)

He is a director and dramaturge at the Prijedor Theater. He published about a dozen books of poetry, two books of shorts stories, and the following novels: *Schindler's Lift* (2019, recipient of the Kočić Feather Award and the Fric Award), and *Why Are You Sleeping on the Floor* (2020, shortlisted for the Fric Award and the NIN Award). His books have been translated into several languages. He studied the philosophy of gardening and theatrology with Master Leon Weiss. He was shortlisted for the European Poet of Freedom Award in 2020 for his poetry book *Scared Skin*.

He has directed plays by various authors, from Beckett to Chekhov, and portrayed Raskolnikov, Boris Davidovich, Estragon, etc. He is a member of the Bosnia and Herzegovina PEN Center, the Writers' Association of B&H, and the Croatian Writers' Association.

He has been working at the Prijedor Theater for thirty-eight years.

DIRECTOR

KOKAN MLADENOVIĆ (NIŠ, 1970)

He graduated from the Department of Theatre and Radio Directing of the Faculty of Dramatic Arts in Belgrade, in the class of Miroslav Belović and Nikola Jevtić (1995). He has directed a varied repertoire, with a rich palette of authors, ranging from the Ancient Greeks, Renaissance, Baroque, and modernists to his contemporaries. He was the art director of the "Dadov" Theatre, the resident director and art director at the National Theatre in Sombor, the director of the Drama Department at the National Theatre in Belgrade, general manager of The Atelje 212 Theatre. His plays received awards at all professional theatre festivals in Serbia, as well as at important festivals in Hungary, Romania, Bosnia and Herzegovina, Croatia, Montenegro, and North Macedonia. He won the Bojan Stupica Award, a number of the Sterija Festival Awards (for directing, adaptation, and dramatization), the Novi Tvrđava Teatar Award, as well as other significant awards at festivals in Serbia (Užice, Jagodina, Vršac, Paraćin, Negotin, Zaječar) and in the region.

REVIEWS

HEALING PROCESS OF DISSECTING WOUNDS

The theme of the play *Why Are You Sleeping on the Floor*, a new collaboration between writer Darko Cvijetić and director Kokan Mladenović, continues their previous work, the also very successful *Schindler's Lift* (Chamber Theatre 55 Sarajevo). Both plays write personal and collective history in Bosnia and Herzegovina during the 1990s, fierce destruction of private and public worlds, and it can be said that this work goes further and deeper, in expression and meanings. To begin with, it is a very challenging choice for Darko Cvijetić to also be a performer on stage, which unusually strengthens the documentary sense, expanding the theatricality and strengthening the truthfulness and authenticity of the play, as well as the intensity of the experience. His presence is bare and emotional, but also meaningfully complex, and stimulating due to the limitations of the position. He is at the same time real and peculiarly fictitious because he shares the stage with actors who play characters from his environment. He is the bearer of the action, writer, witness, participant, and victim of the blows of tragic reality, at the same time distant from it and immersed in it. From that evasive position, he gradually builds a mosaic of a traumatized world – from the depiction of the complexity of his parent's marriage, the Serb father Milutin (Ivan Grčić, Igor Pavlović) and the Croatian mother Karmela (Tena Nemet Brankov), through the slavery of his younger brother Bota and the anticipation of his return, until the end of the war and the departure of the family to America.

Cvijetić's presence sharpens the theme of the function of art in times of madness, of uncontrolled flare-ups of aggression and massacre of humanity. His writing becomes a spiritual space, a place of protection of memory and truth that is engulfed by the darkness of a hard-to-bear reality. Cvijetić records the horrors of everyday life on a typewriter, the sounds of typing sounds like bullets being fired. This recurring and very provocative solution can be interpreted symbolically – the power of words is devastating, like a bullet. Words open wounds and rage on them, which is why individuals from Darko's environment seek to avoid reality and turn to fairy tales, thereby problematizing the function of art: should it confront us with the truth, or keep us in a safe place in the dark?

Kokan Mladenović's direction is, at the same time, stylistically layered, stylized, and sensitive, built on delicate and consistent contrasts between the omnipresent darkness of war and the light of hope, embodied in the love between Senka (Maja Izetbegović) and Bota (Darko Radojević). Their relationship carries valuable poetic metaphors, among others the memory of the haven of freedom of the sky, which helps Senka to preserve hope. Her gentle rendition of the song "Što te nema" by Jadranka Stojaković, which becomes her mantra, also establishes a counterbalance to the horrors of war, as well as exceptional visual solutions with emphasized poetic meanings (set design by Marijela Hašimbegović, costume by Marita Čop, music by Irena Popović Dragović, and movement by Amila Terzimehić). The action unfolds in a visually striking scene, determined by the eerie coldness due to the prevailing metal and neon light. A particularly expressive solution is the installation of a huge metal structure, similar to a closet with many separate compartments, which suggests the space of a morgue. Both the living and the dead are crammed into those compartments, which can also be understood symbolically – in the hell of war, the living also become a kind of dead because their so-called lives cannot be real lives. On the left side of the stage is a row of empty chairs, which will occasionally and partially be filled, but will remain predominantly empty, which is a symbolically effective sign of absent people, spirits, and persons whose loved ones are (in vain) waiting.

The plot of this valuable and emotionally performed play as a whole begins with Cvijetić's comparison of Sarajevo and Prijedor with ancient Thebes. The protagonist states that the theater should have played Sophocles' *Antigone*, which deals with the tragic suffering of the brothers, Eteocles and Polynices, but also with the sister's inexorable humanism, the need to send both brothers off to the next world with equal love and honor. This motif can be understood as a prologue that leads to the idea of the modernity of the senselessness of violence, i.e. the eternal repetition of the horrors of fratricidal conflicts, but also the need to preserve humanity and justice, at least in the theater whose reflections of social horrors can (symbolically) cleanse them. *Antigone* wasn't there then, Cvijetić states, but that's why the play *Why Are You Sleeping on the Floor* arrived many years later, bringing the necessary (symbolic) catharsis.

Ana Tasić (*Politika*, 26th March 2023)

KOKAN MLADENOVIĆ'S PRODUCTION IS A BRECHTIAN CELEBRATION OF FREEDOM

When built from the gut, the theater is one of the last bastions of freedom. The field of meaning in butchered lives. A refuge where it is truly possible to absorb the Sevdah music of catharsis. Bandage your wounds and feel the breath of the wounded soul on the chair next to you and those mercilessly exposed souls from the stage.

Such a Brechtian celebration of freedom took place in the play *Why Are You Sleeping on the Floor*, based on Darko Cvijetić's masterpiece novel. Kokan Mladenović, the director and tribune of this striking group, is one of the few remaining true successors of Brecht's teachings.

A STRANGE DRUIDIC IMAGINATION

Cvijetić's book of *Genesis* is thick and bare, small, and fateful in scope. It talks about the unimaginative times of real documentary evil with sensual druidic imagination and poetry. The times that in the territory of the dismembered Yugoslavia cannot pass away, but are pulsating with an absurd alchemy. With painful creative honesty, Cvijetić tattooed on his soul the sufferings and upheavals of his family instilled from Serbian, Croatian, Ukrainian, and Jewish lineages.

Also, for the first time in our literature, the painful stories of sacrificed boys in Yugoslav People's Army's barracks, sad children forged overnight into enemies, were tackled. Mladenović and his actors turned Cvijetić's uncompromising tattoo of the last inch of humanity into a partisan march to inner redemption. Taking a challenging template as a fairy tale about good and evil (the adaptation in its noble collectivism is jointly signed by Mladenović, Cvijetić, playwrights Mina Petrić, Dubravko Mihanović, and the actors), intertwined feelings that reside in all of us. And it only depends on us whether we will despise ourselves and transfer to the dark side of the cosmos.

PHENOMENAL AND FIERCELY DEDICATED ACTORS

Mladenović's decision to physically bring the writer to the stage and turn him into a documentary vision of Dante is risky and gives birth to too many temptations. Cvijetić thus found himself in the difficult position of once again mining all that he had already memorized in writing, and expelled from his body, searching for the truth of hope.

Phenomenal, fiercely dedicated actors in the frantic beauty of their intimate and shared purifications are directly reflected in the writer's eye. They cling desperately to his anchor of utopia, offering him their own anchors of salvation.

TWO FUNDAMENTAL VISUAL METAPHORS

There are two fundamental visual metaphors Mladenović uses (constructed in the superb gestures of set designer Marijela Margeta Hašimbegović and costume designer Marita Čop): the stage space is an icy prosecutor's office, and helmets and overcoats are the most common props and coverings for bodies. However, in quick changes of focus, refrigerators for corpses suddenly become beds for first-time lovers or sofas for warm neighborhood coffee parties. Helmets can be baskets of food and shores on the streams of childhood, and overcoats blankets for newborns...

The perspective is entrusted to us by a hating crowd who, in the name of the heavenly nation (and for the sake of its own plunder), started bloody wars and has not turned off its engines yet. It is up to us not to surrender to them, to the last atom of our remaining humanity. *Why Are You Sleeping on the Floor* is an emblem of that resistance.

Carried by the wonderful paraphrases of the composer Irena Popović Dragović on the cult song "Što te nema" and the organic body battle of the choreographer Amila Terzimehić, this is a performance that should not stop. Until it blesses everyone's eyes on the territory of Yugoslavia and until the people defeat the nations. Until the end of the world.

Davor Špišić (*Telegram Zagreb*, 1st November 2022)